

УДК 329.1/.8-043.86 «2022/...»

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v056.2025.40>**Ю. О. Остапець**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4955-9676>*доктор політичних наук,
професор кафедри політології і державного управління
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»***О. Йовбак**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-5251-2093>*аспірант
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

ПАРТІЙНА КРИЗА В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРТІЄТВОРЕННЯ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства позначений глибокими трансформаціями політичних інститутів, серед яких особливе місце посідають політичні партії як ключові суб'єкти демократичного процесу. Саме через партії реалізується представницька демократія, формуються органи державної влади, артикулюються суспільні інтереси та здійснюється політична соціалізація громадян. Однак упродовж останнього десятиліття в Україні спостерігається стійка тенденція до деінституціалізації партійної системи, втрати партіями довіри громадян і зниження їхньої ролі в процесі вироблення державної політики. Ці процеси особливо загострилися після Євромайдану (2014) та в умовах повномасштабної російсько-української війни, що стала своєрідним стрес-тестом для всієї системи політичних інститутів держави.

Проблема кризи українського партієтворення є не лише відображенням внутрішніх суперечностей політичного розвитку, а й частиною ширшого європейського феномену «занепаду партійної демократії» та кризи мейнстримних партій. В Україні ці процеси набули особливої форми – поєднання олігархічної залежності, вождизму, формалізму в партійній роботі та відсутності ідеологічної визначеності. Як наслідок, більшість політичних партій функціонують не як сталий інститут громадського представництва, а як тимчасові виборчі проекти, зорієнтовані на підтримку певної особи чи бізнес-групи.

Актуальність дослідження зумовлюється наступними ключовими чинниками. По-перше, партійна система України опинилася на межі вичерпання свого інституційного потенціалу: більшість партій не мають реальних осередків, внутрішньої демократії чи стратегії роз-

витку. По-друге, війна створила унікальне вікно можливостей для формування нових політичних сил, заснованих на волонтерських і громадянських ініціативах, що демонструють високий рівень суспільної довіри. По-третє, процеси європейської інтеграції вимагають гармонізації партійно-політичних стандартів із європейськими – зокрема щодо прозорості фінансування, ідеологічної визначеності, внутрішньопартійної демократії. Нарешті, цифрова трансформація суспільства відкриває нові форми політичної участі, які можуть стати підґрунтям для появи партій нового типу – мережових, горизонтально організованих, ціннісно мотивованих і технологічно оснащених.

Водночас проблема кризи партійного будівництва в Україні потребує не лише описового аналізу, а й пошуку конкретних моделей виходу з неї, оскільки кожна криза – це по суті початок нового етапу партієтворення. Йдеться про формування «дорожньої карти» реформування партійної системи, яка включатиме інституційне оновлення законодавчої бази, запровадження внутрішньопартійної демократії, реформу виборчої системи, а також розвиток політичної освіти громадян. Саме в цьому контексті наукове осмислення кризи партієтворення має особливе значення – воно дозволяє не лише виявити глибинні причини інституційної слабкості партій, а й запропонувати стратегічні орієнтири для їх відновлення у поствоєнній Україні.

Формулювання мети статті. Метою даного дослідження є комплексний аналіз стану, причин та проявів кризи українського партієтворення і визначення основних напрямів трансформації партійної системи України у поствоєнний період. Для досягнення постав-

леної мети необхідне вирішення таких дослідницьких завдань: 1) охарактеризувати сутнісні ознаки кризи українського партієтворення; 2) окреслити напрямки подолання кризи та основні параметри партій «нового типу» у повоєнній Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Криза вітчизняного партієтворення охарактеризована низкою українських вчених: Авксентьевим А. [1], Г. Зеленько [3], М. Кармазіною [4], Ю. Мацієвським [8], А. Мелешевичем [9], Ю. Остапцем [12; 14], А. Романюком [18], Н. Ротар [20], Ю. Якименком [21].

Вивчення функціонування політичних партій у військовий час та перспективи їхнього розвитку у повоєнній Україні стали предметом дослідження таких українських політологів: О. Коцюраби [6], А. Клячина [7], Ю. Ключковського [16], П. Молочко [10], С. Наумкіної [11], Ю. Остапця [13; 14], О. Розумного [17], С. Ростецької [19].

Виклад основного матеріалу дослідження. У політичній науці криза партій означає системну слабкість або деінституціалізацію політичних партій, яка заважає їм ефективно виконувати свої основні функції (представницьку, електоральну, управлінську та інтеграційну) у демократичному суспільстві. До основних ознак кризи партій відносимо: 1) зниження членства та скорочення організаційних структур (все менше громадян долучаються до партій як активні учасники); 2) падіння рейтингу довіри до партій як до інституцій; 3) деідеологізація партійної політики; 4) популізм і персоналізація політики (виборці орієнтуються не на партію, а виключно на харизматичних лідерів); 5) нездатність реагувати на нові виклики такі як глобалізація, міграція, екологічна криза, технологічні зміни тощо.

В процесі історичної інституціалізації політичних партій можна виокремити принаймні три кризи партієтворення: перша (кінець XIX – початок XX століття); друга (70-ті роки XX століття); третя (початок XXI століття). Зазначимо, що кожна криза завершується новим етапом партієтворення. Третя криза, як правило, пов'язується зі впливом глобалізації, цифрових технологій та соціальних мереж на партійне будівництво, що приводить до трансформації політичних партій у мережеві структури. Раніше партія = організація / організаційна структура + ідеологія + членство + матеріальні ресурси (фінансові, інформаційні тощо). А нині ми маємо такий феномен як «партія без партії», таку організацію, яка немов би «проживає» в соціальних мережах від виборів до виборів, і «виходить з мереж», щоб провести виборчу кампанію, наймаючи для цього відповідних фахівців.

Мережева (діджитал) партія – це в першу чергу, віртуальна партія, цифрові активи якої практично доступні будь-якому пристрою, стають заміною фізичної інфраструктури у вигляді офісів, які характерні традиційним партіям. Таким чином, участь її у політичному житті пов'язана з тенденцією віртуалізації, коли партія втрачає власну фізичну форму і позбавляється від важкої інфраструктури. Таким чином формальна відсутність організаційної структури є основною ознакою такого типу партій. Більше того аналіз розвитку партій за останні 15–20 років дає змогу зробити висновок про зменшення партійних організацій внаслідок технологічного прогресу суспільства. Такий висновок залишається доведеним фактом, а відтак політичні партії ніколи не стануть такими, якими вони були 50 років назад, чи навіть 25 [12]. Різниця між класичними і мережевими партіями, подана в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз мейнстримних (класичних) і мережових партій

Ознака	Мейнстримна (класична) партія	Мережева партія
Структура	Ієрархічна з регіональними осередками	Гнучка, мережева
Членство	Офіційне	Відсутність формального членства, підписка в соцмережах
Ідеологія	Дотримання ідеологічних основ діяльності	Центризм, відсутність ідеології, популізм
Тип мобілізації	Постійна, через офіси, ЗМІ	Переважно онлайн мобілізація
Канал комунікації	Традиційні медіа, партійна преса	Соцмережі, месенджери, YouTube, TikTok
Тривалість активності	Тривала (десятиліття)	Активізація на виборах, або акцент на конкретних проблемах
Джерело легітимності	Традиція, інституційна стабільність	Онлайн-підтримка
Роль лідерства	Колективне або поміркований лідер	Харизматичний лідер – центральна фігура в партії
Приклади	Соціал-демократична партія Німеччини, Право і Справедливість (Польща), Європейська солідарність (Україна)	Слуга народу (Україна), Рух 5 зірок (Італія), Партія свободи (Нідерланди)

Джерело: побудовано авторами

Криза українських партій була констатована низкою вітчизняних фахівців, дослідників політичних партій і партійних систем: Авксентьевим А. [1], Г. Зеленюк [3], М. Кармазіною [4], Ю. Мацієвським [8], А. Мелешевичем [9], Ю. Остапцем [12; 14], А. Романюком [18], Н. Ротар [20], Ю. Якименком [21]. Якщо підсумувати наукові розвідки вітчизняних вчених, то основні маркери кризи української партійності, можна виокремити такі:

1. Розпад старих мейнстримних партій (НРУ, СДПУ (о), «Наша Україна»), заборона низки партій після початку російсько-української війни («Опозиційна платформа – За життя», «Партія Шарія» та інші).

2. Слабкий рівень інституціоналізації існуючих партій, відсутність організаційних структур.

3. Поява нових, неінституціоналізованих проєктів, коли виборці голосують не за партійну програму, а за медіа-образ лідера. Такі партії створюються швидко без реальної партійної інфраструктури («Слуга народу», «Голос»).

4. Відсутність ідеологічного позиціонування (деідеологізація партійного життя, популізм).

5. Формалізм в діяльності політичних партій та практична відсутність партійної роботи у міжвиборчий період.

6. Криза довіри до політичних партій, що стимулює появу «партій однієї кампанії» та швидке розчарування виборців.

7. Подальша залежність від олігархічного фінансування, незважаючи на наявність державного, яке на нашу думку, є досить обмеженим.

8. Вождизм та персоніфікація політичної діяльності, відсутність внутрішньопартійної демократії.

9. Регіональний характер підтримки політичних партій, що свідчить про відсутність класичних загальнонаціональних партій.

10. Відсутність належної нормативно-правової бази функціонування політичних партій.

11. Недієвість, ребрендинг, купівля-продаж політичних партій.

12. Ефект «розриву представництва», коли виборці не вірять в те, що партії можуть захищати їхні інтереси.

13. Невиконання партіями головних функцій: представницької, електоральної, управлінської та інтеграційної.

Зазначимо, що криза традиційної (класичної) партійної моделі в Україні проявляє себе після Євромайдану, тобто з 2014 р., і особливо загострюється у 2019 році. А пік цієї кризи співпав з початком російсько-української війни. «Широкомасштабна збройна агресія Росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 р., карди-

нально змінила ситуацію в Україні та світі. Ці зміни стануть важливим чинником, що визначатиме подальший розвиток нашої держави в усіх сферах суспільного життя та свідомості громадян. Суттєві трансформації відбудуться і у сфері партійного будівництва та безпосередньо партійній системі України. Ці зміни будуть накладатися на основні тренди, якими характеризується нині партієтворення у Європейському Союзі та сучасному світі» [13, с. 240].

Констатуємо, що незважаючи на війну в Україні продовжується обговорення того, якими мають бути післявоєнні партії. У 2023 р. Комітет з питань цифрової трансформації провів круглий стіл на тему «Реформа політичних партій і цифрові інновації» на якому відбулося обговорення нового законопроекту «Про політичні партії». Розглядалися питання врахування в новому законі змін, пов'язаних з цифровізацією. Як зазначила заступник голови Комітету: «Ми живемо у все більш цифровому світі, який впливає на нас, нашу діяльність – і партії не є виключенням. Головне завдання в процесі цифровізації політичних партій – посилити довіру до партій з боку виборців, шляхом більшої прозорості та відкритості партій, та покращити ефективність діяльності партій в представництві суспільних інтересів» [5].

Проблематика функціонування політичних партій у військовий час та перспективи їхнього розвитку у повоєнній Україні стали предметом дослідження таких вітчизняних політологів: О. Коцюраби [6], А. Клячина [7], Ю. Ключковського [16], П. Молочко [10], С. Наумкіної [11], Ю. Остапця [13; 14], О. Розумного [17], С. Ростецької [19].

Як зазначає С. Ростецька, «першою реакцією політичного класу на російське вторгнення став ефект «гуртування навколо прапора». Перед обличчям екзистенційної загрози гостра міжпартійна боротьба була поставлена на паузу. Більшість політичних сил, за винятком відверто проросійських, продемонстрували єдність у підтримці Президента, Збройних Сил та курсу на відсіч агресії» [19, с. 279]. Політична партія Партія «Слуга народу», яка ще до війни зберігала монобільшість у Верховній Раді, з початком агресії отримала новий статус провідної сили, що фактично монополізувала політичну відповідальність за виживання держави. «Європейська Солідарність» зайняла позицію жорсткої прозахідної сили, яка апелює до необхідності євроатлантичної інтеграції, повної деколонізації та демонтажу російського впливу на Україну. Партія «Голос», яка напередодні війни переживала кризу ідентичності та

внутрішні розколи, намагається переосмислити свій бренд через позиціонування як «молодіжної та інноваційної сили воєнного часу». Її представники активно долучаються до цифрових ініціатив, створюють комунікаційні платформи для підтримки переселенців і намагаються репрезентувати інтереси нового середнього класу, що формується під час війни. ВО «Батьківщина» зіткнулася з проблемою маргіналізації власної активності внаслідок неможливості критикувати урядові рішення [6; 10; 11].

До основних тенденцій повоєнної розбудови партійної системи вітчизняні дослідники відносять наступні. *«По-перше*, не будуть мати електоральної підтримки політичні партії, які орієнтуватимуться на проросійські цінності. Зазначимо, що низка таких партій була заборонена рішенням Верховної Ради України 3 травня 2022 р.: «Опозиційної платформи – За життя», «Партії Шарія», «Наші», «Опозиційного блоку», «Лівій опозиції», «Союзу лівих сил», «Держави», «Прогресивної соціалістичної партії України», «Соціалістичної партії України», партії «Соціалісти» та партії «Блок Володимира Сальдо» [2]. *По-друге*, залишаться в минулому політичні партії, які уособлювали собою поділ України на два різних регіони: «схід» та «захід» (відповідно до концепту «двох Україн»). *По-третьє*, зміниться акцент персоніфікованих партій, пов'язаних з іменами відомих особистостей. Якщо довоєнні партії такого типу були пов'язані з іменами відомих співаків (партія «Голос» С. Вакарчука), успішних мерів міст (партія «Об'єднання «Самопоміч» А. Садового), то персоналістські повоєнні партії, будуть пов'язані з іменами відомих військових, мерів-організаторів оборони свої міст, волонтерів. *По-четверте*, особливий кейс будуть утворювати регіональні партійні проекти створені для участі у місцевих виборах (в тому числі і партії національних меншин). *По-шосте*, поява мережевих / кіберпартій, які в своїй діяльності опираються на використання сучасних цифрових технологій. *По-сьоме*, значимим залишиться вплив на функціонування політичних партій і партійної системи України в цілому гібридного політичного режиму» [13, с. 243–244]. *По-восьме*, з'являться нові кліважі, які будуть мати вплив на структурування вітчизняної партійної системи: «ветерани & цивільні», «постраждалі регіони & тилові регіони», «радикалізм & поміркованість», соціально-економічний розкол [11, с. 209].

Отже, вихід із кризи традиційної партійної моделі в Україні потребує комплексного підходу, що включає як інституційні реформи, так і зміну політичної культури (нами пропо-

нується, так звана «дорожня карта» реформування партійної системи України). До основних напрямків відносимо:

1. Підвищення рівня інституціалізації політичних партій та партійної системи: а) запровадження жорстких вимог до партій: фінансової звітності, прозорості, кількості членів та активності осередків; б) запровадження внутрішньої демократії в партіях (відкриті праймеріз тощо); в) реформа державного фінансування політичних партій.

2. Реформа виборчої системи (удосконалення системи відкритих списків, зниження прохідного бар'єру, дозвіл приймати участь у виборах виборчим блоком тощо).

3. Підвищення рівня політичної освіти громадян (розвиток громадянської освіти у школах та університетах; запровадження програми з медіаграмотності для виборців як протидія маніпуляціям; сприяння).

4. Залучення громадян до партійного життя (популяризація участі в політичних партіях серед молоді, інтеграція громадських ініціатив у партійні структури).

5. Стимулювання ідеологічної конкуренції.

6. Подальша демонополізація впливу олігархів на партієтворення.

7. Підвищення політичної відповідальності і репутації (законодавче регулювання партійної відповідальності: відклик депутатів, заборона змін у фракціях; прозорість джерел фінансування та діяльності політичних структур).

8. Орієнтація на європейські стандарти партієтворення.

Можемо констатувати, що вихід з кризи – це не одномоментний акт, а поступовий процес демократизації та професіоналізації політичного життя. Він можливий лише за умови взаємодії держави, громадянського суспільства та самих партій.

Однак слід зазначити, що модель політичної партії у повоєнній Україні, на нашу думку, вже буде іншою, оскільки повернення до партійного «мейнстріму» неможливе. Тому, як висновок до нашої наукової розвідки, окреслимо основні параметри партій «нового типу» у повоєнній Україні. До основних характеристик таких партій відносимо:

1. Використання цифрових технологій в організації партійного життя (створення цифрових платформ для прийняття рішень і комунікації з членами партії та виборцями).

2. Перевага горизонтальних структур, а головний офіс партії виступатиме як координаційний центр (на кшталт, піратських партій в Європі). Йдеться про мережевий підхід у їхній діяльності.

3. Розбудова онлайн-інфраструктури (замість формальних, «паперових» офісів партії зосереджуватимуться на активних волонтерських, громадських та проєктних осередках).

4. Активна участь громадян у їхній діяльності. Партії формуються знизу як громадські ініціативи, які потім трансформуються в політичні сили.

5. Нова етика політичної комунікації (партії прагнуть до прозорості, відкритості, внутрішньої демократії, прагнуть зламати старі олігархічні та клієнтелістські моделі управління).

6. Гнучкість і адаптивність (в умовах швидких змін партії нового типу здатні швидко змінювати стратегії, тематику, форму участі, на відміну від жорстких, бюрократизованих структур).

7. Локальна автономія (концепт функціонування «багаторівневої партії»).

8. Зміна в моделі членства. Поряд з класичним фіксованим членством буде існувати: а) гнучке членство (громадяни можуть обирати рівень участі через онлайн платформи: учасник акцій, волонтер, донор, член партії тощо); б) цифрова верифікація (замість партійного квитка особистий профіль в застосунку чи порталі).

9. Зміна ідеологічного контенту від ідеологій до цінностей. Йдеться про те, що партії сьогодні частіше будуються не на доктринах (лібералізм, консерватизм, соціалізм), а на цінностях – прозорість, справедливість, європейський вибір, цифрові права, екологія тощо. А також для сучасних партій характерний ідеологічний еклектизм (поєднання цінностей різних ідеологічних доктрин).

Висновки. Отже, у партіях «нового типу» (повоєнних) фіксоване членство, ймовірно, залишиться, але матиме гнучкішу і менш формалізовану форму. Основна тенденція у цьому контексті – перехід від жорсткої моделі членства до моделей «участі». Це дозволить партіям бути відкритішими та ближчими до громадян. У партіях нового типу ідеологія не зникне повністю, але її роль суттєво зміниться. Вона перестане бути «партієутворюючою», а матиме інші функції. Таким чином орієнтація діяльності партії буде спрямована на конкретні цілі і цінності (боротьба з корупцією, боротьба з неконтрольованою міграцією тощо). Відбудуться зміни і в організаційній структурі партій: замість матеріальних регіональних офісів домінуватимуть онлайн-платформи, до яких можна буде як вільно під'єднатись, так і залишити їх. В такому напрямку, на нашу думку, будуть трансформуватися базові ознаки класичних («мейнстримних») партій (членство, організаційна структура, ідеологія) при розбудові нових партійних структур.

Література

1. Авксентьев А. Рынок политических партий в Украине: «зипсована багатопартійність». URL: <http://od.org.ua/uk> (дата звернення 12.09.2025).
2. В Україні заборонена діяльність 18 політичних партій. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3726902-v-ukraini-zaboronena-dialnist-18-politichnih-partij.html> (дата звернення 10.09.2025).
3. Зеленько Г. Траєкторія трансформації політичного режиму в Україні за роки незалежності: демократія vs клановість. *Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми*. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 139–177.
4. Кармазіна М. Тридцять років української багатопартійності (кінець 1990–початок 2020 рр.). Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 88 с.
5. Комітет з питань цифрової трансформації провів круглий стіл на тему «Реформа політичних партій і цифрові інновації» (13.11.2024). URL: https://komit.rada.gov.ua/news/main_news/75734.html (дата звернення 10.09.2025).
6. Коцюраба О. Вплив держави на політичні партії: погляд крізь призму агресії Російської Федерації проти України. *Український часопис конституційного права*. 2022. № 2. С. 23–42.
7. Клячин А. Напрями перерозподілу електорату заборонених в Україні політичних партій: базові моделі. *Регіональні студії*. 2023. № 32. С. 56–62.
8. Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014). *Чернівці : Книга – ХХІ*, 2016. 277 с.
9. Мелешевич А. Проблеми інституціоналізації та перспективи розвитку партійної системи України. *Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2011 р.). Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. С. 46–64.
10. Молочко П. Роль партій у постконфліктний період: виклики та загрози. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2025. Вип. 59. С. 340–352.
11. Наумкіна С. Електоральні розколи та партійна трансформація в Україні в умовах війни: формування нових ліній суспільної диференціації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 54. С. 208–211.
12. Остапеч Ю. Мережеві (діджитал) партії в українському партогенезі: що далі чекає на українську партійну систему. *Україна і Центральна Європа: історія, політика, культура: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів, прав національних меншин та пандемії Covid-19»* / відповідальні за випуск: В. І. Гиря., М. М. Вегеш. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2021. С. 177–179.
13. Остапеч Ю., Петрінко В. Трансформація партійної системи України у поствоєнний період. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. Вип. 47. С. 240–246.

14. Остапець Ю., Дудінська І. Еволюція партійної системи України: характеристика етапів та перспективи розвитку в поствоєнний період. Політичні інститути та процеси в Україні в кінці XX – на початку XXI століть: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; Каф. політ. і держупр.; Каф.соціології та соц. роб.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2025. С. 7–61.

15. Політичні цінності та політико-ідеологічні орієнтації громадян України в період російської агресії. *Національна безпека і оборона*. 2022. № 4. С. 50–67.

16. Політичні партії в Україні: виклики війни та післявоєнні перспективи: дослідження з оцінками ситуації / Н. Богашева, О. Бойко, В. Венгер, Б. Дорошенко, Ю. Ключковський, Б. Сімон / Рада Європи. 2023. 43 с.

17. Розумний О. Контури повоєнного суспільно-політичного ландшафту України. *Національна безпека і оборона*. 2022. № 4. С. 120–122.

18. Романюк А. Криза політичних партій України як результат і чинник суспільно-політичного розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. Вип. 49. С. 328–338.

19. Ростецька С. Трансформація партійної системи України: виклики де-факто однопартійності та перспективи повоєнного партійного будівництва. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 53. С. 278–281.

20. Ротар Н. Політичні партії vs електоральні «політичні машини» у виборчому процесі до органів місцевого самоврядування (на прикладі Чернівецької області). *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами п'ятої міжнародної наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 28 листопада 2020 року / за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. Вип. 5. С. 87–98.

21. Трансформація партійної системи: український досвід у європейському контексті / За ред. Ю. Якименка. Київ : Центр Разумкова, 2017. 428 с.

Анотація

Остапець Ю. О., Йовбак О. Партійна криза в Україні та перспективи вітчизняного партієтворення у поствоєнний період. – Стаття.

У статті здійснено комплексний аналіз стану, чинників та проявів кризи українського партієтворення, а також визначено основні напрями трансформації партійної системи України у поствоєнний період. Констатовано, що сучасна партійна система України перебуває у стані глибокої деінституціалізації, яка проявляється у послабленні організаційної структури політичних партій, падінні рівня суспільної довіри, деідеологізації політичного процесу та зростанні персоналізму в політиці. Ці тенденції є відображенням як внутрішніх проблем українського політичного розвитку, так і глобальних процесів кризи традиційної партійної демократії у світі.

Визначено основні маркери кризи українського партієтворення: зростання рейтингу недовіри до традиційних партій; втрата ідеологічного позиціонування; формалізм у діяльності партій між виборами; залежність від олігархічного фінансування; домінування лідерських і персоналістських проєктів; низький рівень партійної демократії та слабка регіональна інтегрованість. Особливу увагу приділено проблемі кризи довіри виборців до партій як інститутів політичного представництва, що спричиняє появу феномену «партій короткого циклу» – політичних брендів, які існують лише в межах однієї виборчої кампанії.

Окреслена «дорожня карта» реформування партійної системи України: а) підвищення рівня інституціалізації політичних партій та партійної системи; б) реформа виборчої системи та державного фінансування партій; в) підвищення рівня політичної освіти громадян та залучення їх до партійної діяльності; г) стимулювання ідеологічної конкуренції; д) орієнтація на європейські стандарти партієтворення; ж) запровадження внутрішньопартійної демократії та прозорих механізмів прийняття рішень.

Охарактеризовано модель політичної партії у повоєнній Україні, до основних ознак якої віднесено такі: 1) використання цифрових технологій в організації партійного життя (створення цифрових платформ для прийняття рішень і комунікації з членами партії та виборцями); 2) перевага горизонтальних структур, а головний офіс партії виступатиме як координаційний центр; 3) локальна автономія та внутрішньопартійна демократія; 4) зміна в моделі членства; 5) державна підтримка політичних партій; 6) зміна ідеологічного контенту від ідеологій до цінностей.

Ключові слова: політичні партії, партійна система, криза партієтворення, цифрова політика, персоналістські партійні проєкти, поствоєнна Україна, мережеві партії, інституційна трансформація партій, європейська інтеграція, внутрішньопартійна демократія.

Summary

Ostapets Yu. O., Yovbak O. Party crisis in Ukraine and prospects for domestic party building in the post-war period. – Article.

This article provides a comprehensive analysis of the state, factors, and manifestations of the crisis of party-building in Ukraine, and identifies the main directions for transforming Ukraine's party system in the post-war period. It finds that the contemporary party system of Ukraine is in a state of profound deinstitutionalization, manifested by the weakening of political parties' organizational structures, declining public trust, the de-ideologization of the political process, and the growing personalization of politics. These trends reflect both internal problems in Ukraine's political development and global processes indicative of a worldwide crisis of traditional party democracy.

The key markers of this crisis are identified as: a growing level of public distrust in traditional parties; the loss of clear ideological positioning; formalism in party activities between elections; dependence on oligarchic financing; the dominance of leader-centric and personalist political projects; a low level of intra-

party democracy; and weak regional integration. Particular attention is given to the crisis of voters' trust in political parties as institutions of political representation, which has given rise to the phenomenon of "short-cycle parties" – political brands that exist only for the duration of a single electoral campaign.

The article outlines a "road map" for reforming Ukraine's party system, which includes: raising the level of institutionalization of political parties and the party system; reforming the electoral system and implementing public financing for political parties; enhancing citizens' political education and involvement in party activities; stimulating ideological competition; orienting party-building toward European standards; introducing intra-party democracy and transparent decision-making mechanisms.

The model of a political party in post-war Ukraine is characterized by the following main features: 1) the use of digital technologies in organizing party life (including the creation of digital platforms for decision-making and communication with party members and voters); 2) an emphasis on horizontal structures, with the party's headquarters serving as a coordination center; 3) local autonomy and intra-party democracy; 4) a transformed membership model; 5) state support for political parties; 6) a shift in ideological content from ideologies to values.

Key words: political parties, party system, party-building crisis, digital politics, personalist party projects, post-war Ukraine, network parties, institutional transformation of parties, European integration, intra-party democracy.

Дата надходження статті: 14.10.2025

Дата прийняття статті: 30.10.2025

Опубліковано: 15.12.2025